

Олександр Забарний

Урок мужності

Оповідання

Цього року травень видався примхливим... Зранку сонце сяє, квітує все... Земля рахмяна, хоч на скибку намазуй. А з обіду дощ ... Та такий рясний, такий щедрий..., немов небо оплакує кого. Отак хмарини набігають, сутеніє і періщить... А мо`й правда є за ким плакати? Біда ж у світі... Коронавірус! Вже до пів мільйону людей померло... Тихо і смиренно собі відходять за світи у такі погожі дні...

Для мене слово «самоізоляція» асоціюється зі словом «оточення». Отак обіклало тебе з усіх сторін і вибирайся як знаєш... Вже навчився хліб морозити, щоб не бігати до магазину щодня..., гречки накупив, немов очікую блокади!

Та все одно... Дощ у травні, то до життя... Спрагла земля набирає вологи, щоб вродити рясним колосом. А як гарно абрикоси квітли..., і вишні, і яблуні... Ні, все це до життя! Зборемо ми таки цю біду... Повинні збороти! Але чому ж смуток навіюють спорожнілі вулиці міста?

Ще одна гризота роз'їдає мою свідомість і тривожить душу... Уже декілька років «у маю маюся...». Сумую з усім світом 8 травня за полеглими у II світовій війні..., чіпляю на груди червоного мака, пояснюю онуці навіщо... Ми ж європейці маємо бути солідарні! А 9 травня святкую день Перемоги! Розумію, що радянське свято..., годиться б зректися. А вчинити з собою нічого не можу..., не можу зрадити пам'яті дідів, які загинули у тій грізній січі. Щороку чиню так, як вчив батько: на чистий рушник кладу їхні фото, розкладаю нагороди, що вціліли, ставлю три чарки (третю тестеві, він теж фронтовик), наповнюю їх горілкою, зверху накриваю окрайцем хліба. Так годиться... Поминаю. Я старіший за своїх дідів вже років на двадцять, але звертаюся до них як до старших, поштиво..., на ви.

Цього року знову повторилася ця ж історія... Увімкнув телевізор, щоб послухати новини з медичного фронту: цього дня знову захворіло 500 людей, померло – 36. Втрати... Вимирає моя ненька - Україна..., тихо так собі вмирає. Пам'янув дідів і тестя, порозмовляв з ними, помовчали... Налив собі ще... Після третьої на душі стало затишніше. Вирішив не зупинятися...

Мій дід Олександр, так як і я, вчитель... Після випускного разом зі своїм класом пішов на фронт... Усі загинули в оточенні під Золотоношею.

Спогади відносили мене все далі в минуле..., у мою юність. Пригадалося як у далекі восьмидесяті доля закинула мене учителювати у мальовниче село на Прилуччині. Викладав українську літературу в старших класах, ще й був класним керівником.

Наближався ювілей Перемоги... Директор школи поставила переді мною завдання: підготувати і провести «Урок мужності». Та не звичайний – загальношкільний... Щоб ого-ого! Душу зачепити... Залучити всі кращі сили художньої самодіяльності!

«Ну чим їх здивувати? – міркував собі я, - таких зустрічей у житті школи було тай було... Щороку з району присилають «штатних ветеранів», зустрічайтесь..., а ті не знають що вже й говорити, от і підбріхують... Ні, треба свого, місцевого... Дак наші діди лише працювати уміють, а говорити ні... Нічого, сам за них скажеш, учні допоможуть! От і вийде вечір «Від усієї душі»... Тільки необхідно, щоб герой рядовим був, звичайним солдатом війни..., тим, хто справді на своїх руках приніс Перемогу».

Як надумав, так і вчинив...Сходив у сільраду, переглянув списки ветеранів, їх з десятків на все село і лишилося..., а на війну йшло півтори сотні. З 1923 року народження (ну, щоб воював з перших днів війни) у селі залишився один..., наш шкільний кочегар Іван Кіндратович Хамко. Ти диви..., а я й не знав! А працюємо ж разом... Не геройської статури, худорлявий, неговіркий чоловік, з вугільним пилом на обличчі. Ну який з нього герой? Такого важко буде розговорити... Та нічого..., вмовимо.

І таки вмовив... На свято вся школа немов би увібралася у вишневий квіт: дівчатка у білих фартушках, з білими бантами; хлопці – у білих сорочечках..., серйозні, зосереджені..., їм вірші декламувати. Іван Кіндратович прийшов у вицвілій від років гімнастерці, на якій рівненьким рядочком вмістилися нагороди..., медалі «За відвагу», «За бойові заслуги», «За звільнення Варшави», «За взяття Берліна», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 р.р.». Не нагороди, а мапа бойового шляху. Розпочали..., з Божою поміччю, хвилиною мовчання..., потім тужливою піснею про журавлів..., потім учні підняли світлини з ликами рідних, які брали участь у тій війні... Зала піднятих рук, зала збуджених сердець, сотні пар очей, які дивилися на мене зі світлин, а ще десятки, зволожених від сліз, цілили в моє серце... Я також тримав світлини дідів. А поряд стояв живий свідок тієї війни - Іван Кіндратович Хамко – лицар Перемоги... Я розповідав про його бойовий шлях, а він ніяково переминався з ноги на ногу...і тільки зібганий в долоні листочок паперу (певно, з промовою) видавав його хвилювання. Нарешті надали йому слово... Він дякував, говорив про пам'ять, яку обов'язково необхідно зберегти, говорив про друзів, яких залишив на полях боїв України, Білорусії, Польщі, Німеччини... Не голосно, але так переконливо говорив... Дівчатка подарували йому пісню, а ще квіти...

Настав час для запитань. Я зазделегіть нічого не готував..., довірився допитливості школярів. Все розпочав отой непосидючий Сашко Яцура:

- Дядьку Іване, а що ви ще рік після війни, в армії робили?
- Як що? Служив... Ми, зв'язківці, після війни зв'язок на Західній Україні налагоджували.
- А ви бандерівців бачили?
- Та, звичайно, ж бачив...
- А розкажіть, які вони...
- Які, та звичайні люди... Був якось випадок, хтось пошкодив лінію зв'язку. Перевірити і ліквідувати пошкодження направили мене. За селом, в акурат під ліском, знайшов я пошкодження. Обрізали лінію... Заліз на стовпа та й лагоджу. Коли це з ліска виходять троє: у чорних бушлатах, з німецькими автоматами... Старший з них звертається:
  - Ну, що сидиш?
  - Сиджу, - відповідаю.
  - Лагодиш?
  - Лагоджу.
  - Так ми всеодно обріжемо...
  - Пошлють, буду знову лагодити.
  - Ну, то злізай, покуримо...

Зліз я не живий, ні мертвий. Думаю, все відвоювався... А вони: «Ну, діставай свої, московські». Дістав, пригостив, покурили..., по одній за вухо заклали. Перепитали: «Звідки ти родом?». «З України, - відповідаю. – З Чернігівщини». «Додому скоро? – Як відпустять.» «Ну, добре, завершуй ми до вечора чіпати не будемо. А далі обріжемо...». Тай пішли знову до лісу. Я полагодив, повернувся до частини, про пригоду нікому ані слова... Не дай Боже, особіст дізнається..., потрапиш туди, де Макар телят не пас.

А то ще був випадок... Знову сиджу на стовпі, вже за іншим селом, дивлюся – хлопці з лісу виходять. А в мене карабін і речмішок під стовпом... Чую: «Диви, москаль. Давай зніму...» - і автомат наставляє. А інший: «Не чіпай, то свій українець..., солдат з Чернігівщини». І до мене: «Агов, Іване! Я цигарками пригощусь?» Я йому у відповідь: «Та бери всю пачку. Мені з дому ще прислали...» А він мені: «Дякую, так на вечір знову обріжемо...».

І тут у сценарій «Уроку мужності» втрутилась директор:

- Дорогі мої школярі, давайте подякуємо Івану Кіндратовичу за його розповідь, а ще більше – за його ратний подвиг і завершимо наш урок. Фінальна пісня...

Усі разом заспівали «День Перемоги» та й на тому завершили... Вже потім, у себе в кабінеті, директор школи розповіла мені, що таке «політична недалекоглядність» і який мав бути образ «бандерівця» в уяві радянського школяра. Я лише кивав головою ... і мовчав. І ось нині..., через багато років, усвідомлюю, що «Урок мужності» таки вдався... Бо на ньому звучали слова Правди. А Правда на світі ,як відомо, одна...

Я не знаю якого дня вшанувати пам'ять мого дорогого земляка, Івана Кіндратовича Хамка? Але якби сьогодні була змога дістатися до отого невеличкого села на Прилуччині і навідати могилу солдата, то я обов'язково б поклав на неї букет червоних гвоздик, а на хреста пов'язав поминальну стрічку... жовто-блакитну.

9 травня 2020 р.

м. Ніжин .